

ERGENLERDE MADDE BAĞIMLILIĞI VE AİLENİN ROLÜ: KISA DERLEME

Ezgi ÖZKAN¹, Merve KARABURUN¹, Ayşe KABA², Elif DURMUŞ³, Hakan EMLU⁴, Fatih KABA⁵, Enise Kübra FİDAN⁶

¹ İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0000-0002-6937-3257

¹ Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye • Orcid: 0000-0002-4589-50692

² Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0009-0006-7863-8188

³ Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0009-0008-9265-3477

⁴ Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0009-0009-9205-9424

⁵ Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0009-0008-3808-3741

⁶ Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, Türkiye • Orcid: 0009-0004-2025-3360

Yazışma Adresi/Correspondence: Ezgi ÖZKAN

İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

e-posta: e.ozkan@iku.edu.tr

DOI: 10.32739/car.2024.8.2.228

Ergenlerde Madde Bağımlılığı ve Ailenin Rolü: Kısa Derleme

ÖZET

Madde bağımlılığı günümüzde toplumu tehdit eden önemli sorunlardan biridir. Kişinin yaşamında olumsuz sonuçlara yol açmakla birlikte tolerans geliştirdiği için maddeyi daha çok istemesi süreci daha tehlikeli hale getirmektedir. Psikolojik, sosyokültürel ve genetik etkenlerin rol oynadığı madde bağımlılığında ergenlik dönemi riskli bir dönem olarak değerlendirilmekte, ergenin biyolojik, psikolojik ve çevresel koşulları gibi birçok faktör madde bağımlılığı gelişim süreçlerini belirlemektedir. Bu noktada aile, çocuğun sosyal ve bilişsel gelişiminde rol oynamakta ve madde bağımlılığı geliştirme sürecinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Aile işlevselliğindeki eksiklik, saldırganlık ve anti-sosyal davranış bozukluğuna sebep olabilmekte, bunun sonucunda ergende suça yönelme ve madde kullanımı davranışları görülebilmektedir. Bu çalışmada ergenlerin madde bağımlılığı geliştirmesinde ailenin rolü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: bağımlılık, madde bağımlılığı, ergen, aile

Substance Addiction In Adolescents And The Role Of The Family: A Mini Review

ABSTRACT

Substance addiction is one of the important problems threatening society today. Although it causes negative consequences in the person's life, it makes the process more dangerous as the person develops tolerance and desires the substance more. Adolescence is considered a risky period in substance addiction, where psychological, sociocultural and genetic factors play a role, and many factors such as the biological, psychological and environmental conditions of the adolescent determine the development processes of substance addiction. At this point, the family plays a role in the child's social and cognitive development and is seen as an important factor in the process of developing substance addiction. Lack of family functionality can lead to aggression and anti-social behavior disorder, and as a result, delinquency and substance use behaviors may occur in the adolescent. In this study, the role of the family in adolescents' development of substance addiction will be discussed.

Keywords: addiction, substance addiction, adolescent, family

GİRİŞ

Toplumdaki etki alanı artarak yayılım gösteren bağımlılık, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından alışkanlıkların ve maddelerin kişiler üzerinde oluşturduğu fizyolojik ve psikolojik etkiler olarak tanımlanmıştır (1). Bağımlılık, kişi üzerinde hem psikolojik hem de fiziksel açıdan zarar oluşturacağı bilinmesine karşın bir nesneye, kişiye ya da maddeye karşı hissedilen yoğun arzulama durumudur (2). Bireylerin karşılanmamış olan ihtiyaçlarını baskılaması, olumsuz durumlara karşı kaçınma baş etme mekanizması geliştirilmesi, toplumsal öğrenme, haz duygusunu pekiştirme arayışı gibi durumlar bağımlılığın nedenleri olarak belirtilmiştir (3). Bağımlı olmak, bireyin yaşamında olumsuz sonuçlar doğurmasına rağmen kişi kompulsif bir şekilde bağımlı olduğu maddeyi kullanmaya devam etmektedir (4).

Bir bağımlılık türü olarak madde bağımlılığı ise, beyni etkileyen bir maddeyle ilişkili olarak, maddeyi almama durumunda huzursuzluk yaşama ve maddeye yönelik sürekli arzuyu içeren bir beyin hastalığıdır (5). Kişiler kullandıkları maddeye ulaşamadıkları durumlarda hem fiziksel hem de psikolojik semptomlar göstermektedir (6). 2021 yılında dünyada 296 milyona yakın kişinin madde kullandığı aktarılmaktadır. UNODC'nin 2023 yılı raporuna göre, 2021 yılında 15 ila 16 yaş arasındaki ergenlerde yıllık esrar kullanım yaygınlığı %5,34 iken yetişkinlerde bu oran %4,3'tür. Raporda ergenlerin uyuşturucu kullanımında en savunmasız grup olmaya devam ettiği ve Afrika'da uyuşturucu tedavisi gören kişilerin %70'inin 35 yaşın altında olduğu da belirtilmiştir (7). Çalışmalarda erkeklerin madde kullanım ve bağımlılık oranlarının kadınlardan çok daha yüksek olduğu bildirilmekle beraber, epidemiyolojik araştırmalar cinsiyetler arası farklılığın son nesillerde azaldığını göstermektedir (8-9). Çalışmalarda kızlar ve genç kadınların genellikle 8 ila 22 yaşları arasında maddeye başladığı ve erken ergenliğe giren kızların uyuşturucuyu daha erken ve daha sık kullanma olasılıklarının olduğu da belirtilmektedir (10).

Ergenlik dönemi gelişim dönemleri içerisinde sürecin en önemli evrelerinden biridir. Bir çeşit fırtına dönemi olarak görülen ergenliğin en belirgin özellikleri hızlı fiziksel değişim, dürtüsellik, çabuk değişen duygular, sosyal kabul ihtiyacı, kolay etkilenme, merak, toplumda sivrilme ve ilgi arayışı gibi birey olma yolunda oldukça hassas bir dönem yaşarlar. Bu kendini kanıtlama sürecinde aileyle kurulan ilişkiler ergenin bu dönemi daha rahat atlmasına yardımcı olmaktadır. Aileyle kurulan ilişkinin niteliği bu bağımsızlık ve kendini ispat ediş döneminde önemli bir belirleyici olmaktadır. Ergen özellikle otoriter ve baskı hissettiği aileden ayrışırken bir baş kaldırış şeklinde kurallara karşı olma ve daha çok risk alma davranışları artmaktadır. Aileyle kurulan ilişkinin niteliği bu bağımsızlık ve kendini ispat ediş döneminde önemli bir belirleyici olmaktadır. Ergen özellikle otoriter ve baskı hissettiği aileden ayrışırken bir baş kaldırış şeklinde kurallara karşı olma ve daha

çok risk alma davranışları artmaktadır (11).

Madde kullanımı olan ebeveynlerin yetersiz denetimi nedeniyle, ergenlerin öz denetim problemi yaşayarak davranım problemleri geliştirmesi, akademik başarılarının düşmesi ve akran etkisi nedeniyle madde kullanımına başvurdukları belirtilmektedir (12). Temel ihtiyaçların karşılanmaması, bağlanma problemleri, ekonomik problemler, yasal problemler, ihmal, istismar ve şiddet gibi durumlar da ergenlerde madde bağımlılığı geliştirme riskini kolaylaştıran ailesel yapıya dair problemlerdir (13).

ERGENLERDE MADDE BAĞIMLILIĞI

Ergenlik madde kullanımı açısından riskli bir dönem olarak görülmekte, ergenin madde bağımlılığı geliştirme sürecinde biyolojik, psikososyal, çevresel faktörlerle beraber psikiyatrik tanısının bulunması gibi etkenler de madde kullanım sürecinin seyrini etkilemektedir (14). Alanyazında genetik yapının da bağımlılığı etkilediği ve ailede madde kullanım öyküsü olduğunda ergenin madde bağımlılığı riskinin diğer ergenlere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir (15). Bunun yanı sıra ergenin sosyal çevresiyle uyum problemi yaşamaması, sosyalleşmekte zorlanması, anti-sosyal kişilik özellikleri ve suça sürüklenmeye yatkınlık göstermesi gibi durumlarda da rahatlamak amacıyla maddeye yöneldiği bilinmektedir (15).

Ergenin sosyal yaşamındaki konumunu belirleyen en önemli öncüllerden biri aile ilişkileridir. Aile içinde kendini ifade edememe, gergin ve çatışmalı bir ortamın varlığı, psikolojik destek ve motivasyonun yetersiz oluşu ergeni bağımlılığa iten tutumlar olarak gösterilebilir. Ergenler sosyal kimlik kazanma, toplumsal rollerini belirleme, tanınma isteği ve yetişkin rolünü üstlenmek istedikleri bu dönemde ailelerinin kendilerini yetişkin olarak görmemesinden hoşlanmayarak maddeyi otoriteye karşı gelme aracı olarak kullanabilirler (16). Bunun yanı sıra ergenlik döneminin en belirgin psikososyal özelliği olan kimlik kazanımı sürecinde aileden bağımsız bir kimlik oluşturmaya çalışan ergen için arkadaşları oldukça değerlidir (17). Arkadaş grubuna ait hissedebilme sürecinde yaşadığı zorlanmalar ve kimlik karmaşası ergeni madde kullanımına itebilmektedir (18). Akranları tarafından kabul edilme isteği, bulunduğu çevrede benimsenme arzusu ergenin riskli davranışlar geliştirmesine yol açabilmekte, çevreye uyum sağlamak için bir kere bile kullandığı bir madde zaman içerisinde hayatının tamamını etkileyecek boyutlara gelebilmektedir (19).

EBEVEYN TUTUMLARI VE MADDE BAĞIMLILIĞI

Ergenlik döneminde fizyolojik ve psikolojik değişimlerle beraber büyümenin ve olgunlaşmanın gerçekleşmesi dönemin önemli psikososyal özelliklerinden biri olan kimlik kazanımına etki etmektedir. Bununla beraber ebeveynin tutum ve davranışları da çocuğun kimlik oluşumunu etkilemekte (20) ve bu süreçte yaşanan kimlik karmaşası

madde kullanımına sebep olabilmektedir (17). Aile içinde ebeveynleri ile sağlıklı ilişkileri olan ergenlerin arkadaş çevresi ile de olumlu ilişkiler kurduğu düşünülmekte (21) ve ergenlik döneminde yaşanan sorunlarla başa çıkmada ailenin ve sosyal çevrenin olumlu tutumu önemli görülmektedir (22). 15-19 yaş arası lise öğrencileri üzerine yapılmış bir çalışmada, özellikle aile ile vakit geçirmenin ve ergen üzerinde aile kontrolünün, madde kullanımını önlediği bulunmuştur (23). Bir başka nitel çalışmada öğrencileri uyuşturucu madde kullanmaya sürükleyen ilişkin temalar sıralamasında “ebeveyn ilgisizliği, ebeveynin çocuklarına gerektiği sevgi ve şefkati göstermemesi” ve “ailede yaşanan problemlerin çocuğa yansımından dolayı çocuğun mutluluğu dışarıda araması” en temel temalar olarak bulunmuştur (24). Bu sonuçlar gençlerin maddeye yönelimlerini aile bağlamından açıklaması açısından önemlidir.

ÇOCUKYETİŞTİRME STİLLERİ VE MADDE BAĞIMLILIĞI

Madde bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, bağımlılık konusundaki risk faktörleri arasında ailenin rolü büyük önem taşımaktadır. Özellikle ailede madde kullanan bireylerin varlığı, çocuğun maddeye olan bakış açısını etkilemekte ve gelecekte bağımlı olma riskini artırmaktadır. Anne veya babanın madde kullanımı ergenin de maddeye başvurmasında yordayıcı olabilmektedir (25,26). Aile içi atmosfer, ailenin birliği ve bütünlüğü de çocuğun maddeye başvurmasını etkileyen diğer sebepler arasındadır (27-30). Yapılan araştırmalarda madde kullanan ergenlerin, aile bireyleri ile olan ilişkilerinden tatmin olmadıkları, aile bireyleri ile iş birliğinden kaçındıkları, destekten yoksun oldukları ve iletişim açısından kopukluk yaşadıkları çıkan sonuçlar arasındadır (31,32).

Madde kullanan ergenlerin aile ve yetiştirilme biçimleri incelendiğinde bazılarının özgür bir aile ortamında yetiştikleri, bazı ergenlerin ise aşırı kontrolcü ve disiplinli bir aile ortamında yetiştikleri görülmüş buna karşın ebeveyn gözetiminin madde kullanımında önemli koruyucu faktörlerden biri olduğu bulunmuştur (33,34). Yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocukları üzerindeki kontrolü arttıkça ergenlikte maddeye yönelme davranışının azaldığı, daha az gözetildikçe madde kullanımına daha fazla yöneldikleri saptanmıştır (35,36). İzin verici/şımartan ve izin verici/ihmkâr ebeveynlerin çocuklarının demokratik ve otoriter ailelerin çocuklarına oranla daha fazla madde kullanımına yöneldiği rapor edilmiştir (37-40).

Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin, çocuklarını madde bağımlılığından uzak tutma ve koruma konusunda daha başarılı oldukları, çocukların aile olmayı ve değerleri daha iyi benimsediği bu sebeple akran etkisinden daha iyi korundukları belirtilmiştir (39,40). Boylamsal bir çalışmada 14 ve 17 yaşları arasında 347 ergen katılımcıya uygulanan anket sonuçları-

na göre çocuk yetiştirme stilleri ile madde bağımlılığı arasında hem kesitsel hem boylamsal açıdan ilişki olduğu görülmüştür. Ebeveynlerini demokratik olarak gören katılımcılar diğer yetiştirme stillerine göre daha az madde kullanımına yöneldiklerini bildirmişlerdir. Ebeveynlerini izin verici/ihmkâr olarak algılayan ergenlerin ise daha fazla madde kullanım deneyimine sahip oldukları görülmüştür (40).

SONUÇ

Ergenlik dönemi, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal açıdan hızlı değişimler yaşadığı, kimlik arayışı içinde olduğu ve yetişkinliğe adım attığı önemli bir aşama olduğu için bu dönemde gençler çocukluktan yetişkinliğe geçişte birçok sorunla karşılaşabilirler. Yaşadıkları değişimler ve içsel karmaşıklıklar, ergenlerin kimliklerini bulma ve belirleme sürecini etkiler. Kimlik ve rol çatışmalarıyla başa çıkmak, ergenlik döneminin kritik bir parçasıdır. Ergenler cinsel kimliklerini kanıtlama, toplum içindeki konumlarını belirleme ve kendi değer yargılarını oluşturma gibi çeşitli çatışmalarla mücadele ederler. Ergenlik dönemi, gençlerin bedensel, duygusal ve toplumsal değişimlerle iç içe olduğu bir evredir. Bu dönemdeki her aşama, bireyin kimlik oluşturma sürecinde önemli bir adımdır ve gençlerin yaşadığı değişimleri anlamlandırmalarına yardımcı olmak önemlidir. Bu süreçte aile çocuğun gelişiminde temel bir rol oynamakta, ebeveynlerin tutumları ve davranışları, çocuğun kişilik oluşumunu etkilemektedir. Ailenin tutumu ve sosyal çevrenin yaklaşımı, gençlerin karşılaştığı zorlukları daha kolay aşmalarına yardımcı olabilir. Aile içi destek, ergenlerin bu dönemi daha sağlıklı bir şekilde atlattıklarına ve madde bağımlılığı gibi riskli davranışlardan uzak durmalarına katkı sağlayabilir. Yapılan araştırmaların genel sonuçlarına göre, çocuk yetiştirme tarzları ile madde bağımlılığı arasında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Demokratik ebeveynlik tarzı sergileyen ailelerin çocukları, genellikle madde bağımlılığından uzak dururken, izin verici/ ihmkâr ve otoriter ebeveynlik tarzıyla yetiştirilen çocukların madde kullanım eğilimi daha yüksek olabilmektedir. Çocukların aile değerlerini benimsemesi, aile ile ilişkilerin sağlam olması, iletişimin açık ve destekleyici olması, çocukların madde bağımlılığından korunmasında önemli faktörlerdir. Ayrıca aile içi ilişkiler, ebeveynlerin kişisel özellikleri, model olma süreçleri, çocuğa gösterdikleri sevgi ve şefkat, anlayış, hoşgörü ve çocuk yetiştirme stilleri bu dönemde çevre seçimi ve kendilik kavramında

KAYNAKLAR

1. Pektaş İ, Mayda AS. Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Düzeyi ve Etkileyen Etmenler. Sakarya Tıp Dergisi, 2018; 8(1), 52-62.
2. Koob GF, Le Moal M. Addiction And The Brain Antireward System. Annual Review Psychology. 2008; 59, 29-53.

3. Eryılmaz A, Deniz ME. (2019). Tüm Yönleriyle Bağımlılık. Ankara: Pegem Akademi.
4. Uğurlu TT, Şengül CB, Şengül C. Bağımlılık Psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012; 4(1), 37-50.
5. Uzbay İT, Yüksel, N. (2003). Madde Kötüye Kullanımı ve Bağımlılığı. N. Yüksel (Ed.), *Psikofarmakoloji* (485-520). Ankara: Çizgi Tıp Kitabevi.
6. Karakaş SA, Ersöğütçü F. Madde Bağımlılığı ve Hemşirelik. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 2016; 3(2), 133-139.
7. UNODC. (2023). *World Drug Report 2023* (1-25). Vienna: UNODC Research.
8. Keyes KM, Grant BF, Hasin DS. Evidence for a closing gender gap in alcohol use, abuse, and dependence in the United States population. *Drug Alcohol Depend.* 2008;93(1-2):21-29.
9. Wagner FA, Anthony JC. Male-female differences in the risk of progression from first use to dependence upon cannabis, cocaine, and alcohol. *Drug Alcohol Depend.* 2007;86(2-3):191-198.
10. CASA. *The formative years: Pathways to substance abuse among girls and young women ages 8-22.* Subst Abuse. 2003.
11. Duyan V, Gövebakan R. (2021). *Madde Bağımlılığı ve Aile.* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
12. Noyan CO, Şengezer T. *Adolesan Dönemi Alkol ve Madde Kullanımı.* Aydoğan Ü, editör. *Adolesan Sağlığı ve Sorunları - I.* Ankara: Türkiye Klinikleri; 2018.
13. Zimic JI, Jakic V. Familial risk factors favoring drug addiction onset. *Journal of Psychoactive Drugs.* 2012;44(2):173-185.
14. Tapan MG. (2016). *Madde Kullanım Öyküsü Bulunan Ergenlerde Aile ve Sosyal Destek Sistemlerinin İncelenmesi (Gaziantep İli Örneği).* Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
15. Ögel K, Tamar D. (1997). *Uyuşturucu Madde ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu.* İstanbul: Özel Okullar Derneği, AMATEM.
16. Ögel K. (2010). *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme.* İstanbul: Yeniden Yayınları.
17. Kalyoncu A. (2009). *Plastik Düşler.* İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri AŞ.
18. Başkurt İ. Gençlik, Madde Bağımlılığı ve Korunma Yolları. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*, 2003;8,73-114.
19. Mutlu E. Madde Bağımlılığında Ailenin Rolü. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi* 2013;2,13-17.
20. Yavuzer N. Ergenlerde Romantik İlişkiler Açısından Gelecek Zaman Yönelimleri ile Benlik Kurguları Arasındaki İlişkiler. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017;17(4),275-296.
21. Sezer Ö. Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010;(1),1-19.
22. Hamarta E, Baltacı Ö, Üre Ö, Demirbaş E. Lise Öğrencilerinin Utangaçlıklarının Algılanan Anne Baba Tutumları ve Problem Çözme Yaklaşımlar Açısından İncelenmesi. *Aile ve Toplum Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2010;22,73-82.
23. Evcin, U. (2011). *Lise Gençlerinin Vakit Geçirdiği Ortamların Madde Kullanımı Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bayrampaşa Örnekleme.* Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
24. Özmen F, Kubanç Y. Liselerde Madde Bağımlılığı Mevcut Durum ve Önerilere İlişkin Okul Müdürleri ve Öğretmenlerin Bakış Açıları. *Turkish Studies*, 2013;8(3),357-382.
25. Akers, RL (2013). *Criminological Theories: Introduction and Evaluation.* Routledge: London.
26. Hawkins JD, Catalano RF, Miller JY. Risk and Protective Factors for Alcohol And Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention. *Psychological Bulletin*, 1992; 112 (1), 64.
27. Hoffman BR, Weathers N, Sanders B. Substance Use Among Gang Member Adolescents and Young Adults and Associations With Friends and Family Substance Use. *Journal of Child & Adolescent Psychiatric Nursing*, 2014;27(1),35-42.
28. Thomas G, Farrell MP, Barnes GM. The Effects of Single-Mother Families and Nonresident Fathers on Delinquency and Substance Abuse in Black and White Adolescents. *Journal of Marriage and the Family*, 1996;884-894.
29. Garcia F, Serra E, Garcia OF, Martinez I, Cruise E. A Third Emerging Stage for the Current Digital Society? Optimal Parenting Styles in Spain, the United States, Germany, and Brazil. *International Journal Environmental Research Public Health*. 2019;16(13), 2333.
30. Lukavska K, Vacek J, Gabhelík R. The Effects of Parental Control and Warmth on Problematic Internet Use in Adolescents: A Prospective Cohort Study. *Journal of Behavioral Addictions*, 2020;9(3),664-675.

31. Kelly KJ, Comello LG, Hunn LC. Parent-Child Communication, Perceived Sanctions Against Drugs Use, and Youth Drug Involvement. *Adolescence*, 2002;37(148),775.
32. Huba GJ, Wingard JA, Bentler PM. Longitudinal Analysis of The Role of Peer Support, Adult Models, and Peer Subcultures in Beginning Adolescent Substance Use: an Application of Setwise Canonical Correlation Methods. *Multivariate Behavioral Research*, 1980;15(3),259-279.
33. Bishop AS, Fleming CM, Nurius PS. Substance Use Profiles Among Gang-Involved Youth: Social Ecology Implications for Service Approaches. *Children and Youth Services Review*, 2020;119,1-26
34. Arslan G, Balkıs M. Ergenlikte Görülen Problem Davranışlar ve Aile Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *SDU International Journal of Educational Studies*, 2014;1(1),11-23.
35. Duncan SC, Duncan TE, Biglan A, Ary D. Contributions of The Social Context to The Development of Adolescent Substance Use: a Multivariate Latent Growth Modeling Approach. *Drug and Alcohol Dependence*, 1998;50(1),57-71.
36. Johnston LD, O'Malley PM, Bachman JG. Monitoring the Future: National Results on Adolescent Drug Use: Overview of Key Findings. *Focus*, 2003;1(2), 213-234.
37. Berge J, Sundell K, Öjehagen A, Håkansson A. Role of Parenting Styles in Adolescent Substance Use: Results From a Swedish Longitudinal Cohort Study. *BMJ Open*, 2016;6(1),E008979.
38. Becoña E, Martínez Ú, Calafat A, Juan M, Fernández-Hermida, JR, Secades-Villa R. Parental Styles and Drug Use: a Review. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 2012;19(1),1-10.
39. Adalbjarnardottir S, Hafsteinsson LG. Adolescents' Perceived Parenting Styles and Their Substance Use: Concurrent and Longitudinal Analyses. *Journal of Research on Adolescence*, 2001;11(4),40-423.
40. Shakya HB, Christakis NA, Fowler JH. Parental influence on Substance Use in Adolescent Social Networks. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 2012;166(12),1132-1139.